Valiokunnan lausunto YmVL 14/2026 vp─ U 18/2026 vp

Ympäristövaliokunta

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi väliaikaisen vähähiilisyysrahaston perustamisesta

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi väliaikaisen vähähiilisyysrahaston perustamisesta (U 18/2026 vp): Asia on saapunut ympäristövaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- erityisasiantuntija Valtteri Härmälä, työ- ja elinkeinoministeriö
- asiantuntija Anton Ruotsalainen, ympäristöministeriö
- energia- ja ilmastoasiantuntija Arttu Karila, Elinkeinoelämän keskusliitto ry
- johtaja, vastuullisuus ja teollisuuspolitiikka Sami Nikander, Kemianteollisuus ry
- Johtava asiantuntija (ilmasto) Hanna Aho, Suomen luonnonsuojeluliitto ry
- johtaja, kestävä kasvu Teppo Säkkinen, Teknologiateollisuus ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- Suomen ilmastopaneeli
- Metallinjalostajat ry

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ

Ehdotus

Euroopan komissio antoi 17 päivänä joulukuuta 2025 ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi väliaikaisen vähähiilisyysrahaston (Temporary Decarbonisation Fund, TDF) perustamisesta (KOM(2025) 990 lopullinen).

Valmis
5.0

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto näkee hyvänä komission tavoitteen tukea teollisuuden siirtymää kohti ilmastoneutraaleja tuotantoprosesseja, mikä vähentää hiilivuotoriskiä ja tukee EU:n päästökauppajärjestelmän ympäristöohjaavuutta. Valtioneuvosto katsoo, että rahaston toiminnan ja vaikutusten arvioimiseksi tarvitaan lisätietoja. Valtioneuvosto painottaa, että uudella rahastolla tulisi saavuttaa aitoa EU-tason lisäarvoa kansallisiin tai muihin EU-tason ratkaisuihin verrattuna sen sijaan, että ratkaisulla käytännössä vain siirrettäisiin varoja kansallisista budjeteista EU:n budjettiin käyttötarkoitukseen sidottuna tulona. Valtioneuvosto suhtautuu tämän takia erittäin varauksellisesti uuden rahaston perustamiseen ja edellyttää lisätietojen saamista, mm. vaikutusarvioiden osalta.Valtioneuvosto tarkastelee rahastoa Suomen kokonaisedun ja kilpailukyvyn näkökulmasta. Valtioneuvosto katsoo tarpeelliseksi edelleen tarkastella asetuksen soveltamisalaa ja pitää vaihtoehtona soveltamisalan määrittelemistä suoraan asetuksessa ilman mahdollisuutta jäsenmaille laajentaa soveltamisalaa yksipuolisen ilmoitusmenettelyn kautta.

Suomen kantoja komission ehdotukseen EU:n seuraavaksi rahoituskehykseksi vuosille 2028–2034 ja ehdotukseen koskien EU:n omien varojen järjestelmää (ml. hiilirajamekanismiin perustuva uusi oma vara) on muodostettu selvityksissä E 73/2025 vp ja U 48/2025 vp.

Valtioneuvosto katsoo, että vähähiilisyysrahasto-ehdotuksen käsittelyssä ei tulisi ennakoida uusia omia varoja koskevia ratkaisuja.

Rahoituksellisiin kysymyksiin otetaan erikseen kantaa osana rahoituskehyskokonaisuutta.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Tausta

Hiilirajamekanismin käyttöönoton yhteydessä on havaittu, ettei hiilirajamekanismi välttämättä tarjoa kattavaa hiilivuotosuojaa sellaiselle hiilirajamekanismin alaiselle tuotannolle, joka suuntautuu EU:sta vientiin kolmansien maiden markkinoille. Tästä syystä komissio ehdottaa väliaikaisen vähähiilisyysrahaston perustamista. Rahaston tarkoituksena on tarjota hiilivuotoriskille alttiille teollisuuden aloille tukea vuosina 2028 ja 2029. Toiminnanharjoittajan tulisi hakea tukea maaliskuun 2028 loppuun mennessä. Hakemuksessa tulisi osoittaa tuen saamiseen liittyvien ehtojen täyttyminen. Komissiolle siirretään ehdotuksen mukaan toimivalta määritellä kohonnutta hiilivuodon riskiä kuvaava indikaattori ja määritellä indikaattorin perusteella lista tukikelpoisista tuotteista.

Rahasto rahoitettaisiin CBAM-todistusten myyntitulojen osuudesta, joka komission omien varojen päätösehdotuksen mukaan jäisi jäsenmaille. Tämä rahastoon siirrettävä osuus vastaisi 25 prosenttia vuosia 2026—2027 koskevien velvoitteiden kattamiseksi käytettyjen sertifikaattien myyntituloista. Suomen tulo-osuus, joka siirrettäisiin rahastoon ja jäisi siten kertymättä Suomen valtiolle, olisi noin 3 miljoonaa euroa vuonna 2028 ja noin 4 miljoonaa euroa vuonna 2029. Tulomenetys olisi pysyvä, ellei rahastoon muodostuisi ylijääneitä varoja, jotka palautettaisiin jäsenvaltioille niiden tulo-osuuksien suhteessa.

Komissio on laatinut vaikutusarvion ehdotuksesta, mutta ei ole julkaissut sitä yhdessä ehdotuksen kanssa.

Ehdotuksen arviointi

Valiokunta suhtautuu valtioneuvoston tavoin erittäin varauksellisesti uuden rahaston perustamiseen ja edellyttää lisätietojen saamista muun muassa puuttuvien vaikutusarvioiden osalta. Sitä, että vaikutusarviointeja ei ole julkaistu, ei tule hyväksyä. Joka tapauksessa on selvää, että väliaikainen rahasto monimutkaistaa ennestään monimutkaisen hiilirajamekanismin toimintaa. Jos vähähiilistämisrahasto säädetään, sen tulee säilyä väliaikaisena instrumenttina siirtymävaiheen hallitsemiseksi ilmaisjaon asteittaisen alasajon ja CBAM-järjestelmän täysimääräisen toimivuuden välillä. Edellytyksenä tulee olla, että rahastolla saavutetaan aitoa EU-tason lisäarvoa kansallisiin tai muihin EU-tason ratkaisuihin verrattuna sen sijaan, että ratkaisulla käytännössä vain siirretään varoja kansallisista budjeteista EU:n budjettiin käyttötarkoitukseen sidottuna tulona.

Alustavasti on arvioitu, että Suomessa on muutamia toiminnanharjoittajia, jotka tuottavat rahaston piiriin kuuluvia tuotteita. Vähähiilisyysrahastoasetuksen ympäristöön tai toiminnanharjoittajiin kohdistuvien vaikutusten arvioimiseksi tarvitaan lisätietoja rahaston toiminnasta ja siitä, millä kriteereillä se myöntäisi tukea. Asetusehdotuksen ympäristövaikutukset perustuisivat hiilivuotoriskin ehkäisemiseen sekä mahdollisesti tuen saamisena olevien ehtojen ympäristöohjaavuuteen. Valiokunta korostaa, että toiminnanharjoittajien tuen saamisen ehtojen tulisi ohjata aidosti päästöjen vähentämiseen. Toistaiseksi on hyvin epäselvää, kuinka tehokas ohjausvaikutus ehdotetuilla toimilla (esimerkiksi energiakatselmukset) on, kun myös vaikutusarviot puuttuvat.

Hiilirajamekanismista kerättyjen tulojen hyödyntäminen järjestelmän vahvistamiseksi on johdonmukaista ja edistää investointeja vähähiilisiin ratkaisuihin. Huolta herättävä on komissiolle ehdotettu oikeus lisätä tietyin perustein tuotteita hiilirajamekanismin piiriin jäsenmaiden esityksestä. Rahaston käytön laajentaminen edelleen myös tuotteisiin, jotka eivät mene vientiin kolmansiin maihin, voi aiheuttaa kilpailun vääristymää sisämarkkinoilla ja samalla se voi herättää kysymyksen, onko tarkoitus jatkaa tietynlaista ilmaisjakoa hiilirajamekanismin ohella. Päällekkäiset ohjauskeinot heikentävät järjestelmän ennakoitavuutta ja kustannustehokkuutta. Mahdollisten uusien tukimekanismien tulee tukea hiilirajamekanismin ensisijaista tavoitetta eli hiilivuodon ehkäisemistä, eikä haitata sitä. EU-tasoinen tuki on kuitenkin lähtökohtaisesti Suomen kannalta tarkoituksenmukaisempi kuin kansallisten valtiontukien lisääntyminen.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Ympäristövaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Valiokunnan lausunto YmVL 14/2026 vp

Helsingissä 27.3.2026

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

varapuheenjohtaja Pinja Perholehto sd
jäsen Pauli Aalto-Setälä kok
jäsen Marko Asell sd
jäsen Noora Fagerström kok
jäsen Eveliina Heinäluoma sd
jäsen Petri Huru ps
jäsen Christoffer Ingo r
jäsen Hanna Kosonen kesk
jäsen Jorma Piisinen ps
jäsen Merja Rasinkangas ps
jäsen Tere Sammallahti kok
jäsen Sara Seppänen ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Ekroos